

Baberti Dergisi / Journal of Babarti

e-ISSN: 3023-4107

Sayı: 19 / 2024 - Haziran

Farklı Okumak Hüseyin & Yezit

Interpreting Differently: Hussein and Yazid

Mehmet AZİMLİ

Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2021, 132 Sayfa

ISBN: 978-625-7387-15-6

Musa DEMİR

Din Görevlisi, Diyanet İşleri Başkanlığı, İsviçre Bern Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliği, Mimar Sinan Nord Cami Schwamendingenstrasse.

Zürih / İsviçre

Religious Officer, Directorate of Religious Affairs, Swiss Bern Embassy Religious Services Consultancy, Mimar Sinan Nord Mosque, Schwamendingenstrasse.

Zürich / Switzerland

musa._demir@hotmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Kitap Tanıtımı / Book Review

Geliş Tarihi / Date Received: 15 Nisan / 15 April 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 28 Haziran / 28 June 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Citation: Musa Demir, "Farklı Okumak Hüseyin & Yezit, Mehmet Azimli, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2021" *Baberti Dergisi*, 19 (Haziran / 2024): 142-148.

Öz

Hz. Hüseyin ve Yezid arasındaki Kerbelâ olayının yansımaları günümüze kadar devam etmektedir. Bu olay, tarih boyunca kendi mecrasından çıkartılıp siyasî ve mezhepsel bir malzeme olarak kullanılmıştır. Dönemin tarihçileri ile günümüz araştırmacıları bu olayı objektif değerlendirmelerden uzak, tarafgir söylemlerle aktarmış; Hz. Hüseyin'in haklı, Yezid'in ise haksız olduğunu vurgulamışlardır. Yazarın da önsözde belirttiği gibi Kerbelâ'nın intikamını almak için yüzlerce yıl sonra, hala yüzbinlerce masum insan kanı dökülmektedir. Doğru bildiği değerler uğrunda savaşıp şehit olan Hz. Hüseyin için bu kadar kan dökülmesi ne dinî ne insanî ne de vicdanîdir ve bu olay açıkça siyasî bir vaki'dir. Müellif, tüm bu durumları göz önünde bulundurarak, tarafgir söylemleri bir tarafa bırakmıştır. Kerbelâ hadisesine dair tarihi olayları olduğu gibi yansıtmış daha önceki *Farklı Okumalar* serilerindeki gibi bu çalışmada da olayları analitik bir düzlemde ele almış, Sünnî ve Şiî dünyasından gelebilecek her türlü saldırıları göz önünde bulundurmuş, olayı gerçek mecrasında değerlendirip günümüz okurlarına sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hz. Hüseyin, Yezid, Kerbelâ, Sünnî, Şiî.

Abstract

The repercussions of the Karbala incident between Hussein and Yazid The repercussions of the Karbala incident between Hussein and Yazid continue to this day. This event has been used as political and sectarian material throughout history. Historians of the period and contemporary researchers have conveyed this event with biased discourses far from objective evaluations; they have emphasised that Hussein was right and Yazid was wrong. As the author states in the preface, the blood of hundreds of thousands of innocent people is still being shed hundreds of years later to avenge Karbala. Spilling so much blood for Hussein is neither religious, humanitarian, nor conscientious. Hussein was martyred for fighting for the values he knew to be accurate, and this event is a political case. Considering all these situations, the author has left partisan discourses aside. He reflected on the historical events of the Karbala incident as it was, in this work; as in the previous *Different Readings* series, he handled the events in an analytical plane, took into account all kinds of attacks from the Sunni and Shiite world, evaluated the event in its natural environment and presented it to today's readers.

Keywords: Hussein, Yazid, Karbala, Sunni, Shia.

Mehmet Azimli tarafından kaleme alınan *Farklı Okumak* serisinin on birincisi olan *Hüseyin & Yezit* adlı bu eser, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Müellif, giriş bölümünde İslam dünyasındaki tartışmaların odağında Hz. Hüseyin konusu olduğunu aktarmıştır. Bunun sebebi olarak ise Hz. Hüseyin ve Yezid arasında cereyan eden Kerbelâ olayının İslam alemini iki ana bloka ayırdığını öne sürmüştür. Kerbelâ olayı üzerinden insanların yargılandığını ve zulmedildiğini söylemiş, olayla ilgili gerçeklerin yazılmadığını, yazılanların ise acıklı roman tarzında ele alındığını ve analitik tartışmaların yapılmadığını vurgulamıştır. Bu durumun, Hz. Hüseyin taraftarlarının söz anlamaz üsluplarından kaynaklandığını ve insanların; Hz. Hüseyin düşmanı, Yezid taraftarlığıyla damgalanması gibi endişeler sevk ettiğini belirtmiştir. Yazar bunu göze alarak bu çalışmayı yaptığını da eklemiştir.

Yazar, Sünnî kaynakların Hz. Hüseyin'in mazlum olduğunu, Yezid'in ise zalim olduğunu aktarmış ve bu rivayetleri ise Şîilere ait eserlerden naklettiğini söylemiştir. Müellif, İslam tarihinde Kerbelâ olayının ilk törenleri, Tevâbun hareketiyle başladığını ve günümüze kadar da devam ettiğini bildirmiştir. Yazar, Kerbelâ ile ilgili günümüze kadar gelen ilk eserin müellifi, Muhammed b. Cerîr et-Taberî'nin (öl. 310/923) ravisi olan Ebû Minhef (157-773) olduğunu, kendisi güvenilir olmadığı gibi günümüze ulaşan nüshalarının da tutarlı olmadığını aktarmıştır.

Müellif'in aktardığına göre Abbâsiler döneminde yazılan eserler, Emevî düşmanlığının zirvede olduğu bir dönemdir. Hz. Hüseyin'in dramatik ölümünün abartılı bir şekilde yazıldığı, günün popülist söylemlerine uygun resmi tarihçilik gereği çok az nötr bilgi bulunduğunu söylemiştir. Yine Şîi Büveyhîler, Bağdat'a hâkim olduktan sonra popülist söylemleri giderek arttığını, Fâtîmîler'de zirve yaptığını, meydanı Şîilere bırakmak istemeyen bazı Sünnîlerin ise benzer söylemlerde bulunduğunu ifade etmiştir. Yazar'a göre bu söylemler göz önünde bulundurulduğunda Hz. Hüseyin ve Yezid olayı tarihî bir hadise olmaktan çıkıp siyasî ve mezhebî oluşumların malzemesi haline gelmiştir. Müellif, günümüzdeki iktidarlarının Kerbelâ olayını tarihe bırakmaları gerekirken siyaset ve mezhep malzemesi yaparak kullandıklarını, fakat her halükârda akl-ı selim davranarak hakkaniyetin yanında olmak gerektiğini anlatmıştır. Çünkü Hz. Hüseyin'i Sünnîler öldürmediği gibi Hz. Hüseyin'in Şîi olduğu da söylenemez, demiştir. Yazar, giriş bölümünde Hz. Hüseyin ve Yezid arasındaki geçen olayın arka planını anlatmış ve bu olayın siyasî ve mezhepsel malzemeye dönüştüğünü vurgulamıştır.

Yazar, birinci bölümde, her iki taraf hakkında kısaca bilgiler sunmuş, Hz. Hüseyin'in Hz. Fâtîma'nın ikinci çocuğu olduğunu ve hicretin dördüncü

yılında doğduğunu, Hz. Hüseyin'in doğumuyla ilgili İbn Abbâs'ın eşi Ümmü'l-Fadl'a izafe edilen bir rivayetin Abbâsî dönemi uydurması olduğunu, çünkü o tarihlerde Ümmü'l-Fadl'ın kocası Abbâs'ın Müslüman olmadığını ve Mekke'de bulunduğunu belirtmiştir. Hz. Hüseyin'in dedesi Hz. Peygamber'in yanında büyüdüğü için Şîi ve Sünnî kaynaklarda onun fazileti ile ilgili pek çok hadis uydurulduğunu ve bunun siyaseten yapıldığını söylemiştir. Konuya: *"Hüseyin bendendir bende Hüseyin'denim. Allah, Hüseyin'i seveni sevsin; Hüseyin, torunlardan bir torundur."* hadisini örnek olarak vermiştir. Yazar, küçük yaştaki bir çocuğa kimsenin düşmanlık edemeyeceğini belirterek, Emevîleri kötölemek maksadıyla Abbâsîler döneminde hadisin uydurulmuş olabileceğini ifade etmiştir.

Hz. Hüseyin, abisi Hz. Hasan (öl. 49/669) ile Muâviye'nin yapmış olduğu anlaşmaya (halifeliği devretme) karşı çıkmış olsa da abisinin Muâviye'ye verdiği biata tabi olmuştur. Hz. Hasan vefat ettikten sonra Hz. Hüseyin bazı kişilerin kışkırtmasına karşı itidali elden bırakmamış ve verdiği biatı tutmaya devam etmiştir. Muâviye öldükten sonra Yezid'e karşı ayaklanma tekliflerini Hz. Hüseyin *"Umarım kardeşim Hasan'ı Allah bu iyi niyetinden dolayı mükafatlandırır. Beni de zalimlere karşı cihat etmemden dolayı mükafatlandırır."* sözüyle cevaplamıştır.

Yezid, iyi bir eğitim almış, babasından uzak bir yerde annesiyle yaşamıştır. Müellif, Yezid'in ahlakıyla ilgili aktarılan rivayetlerin çoğunun Abbâsî uydurması olduğunu söylemiştir. Çünkü bu söylemlerin görerek değil de duyarak rivayet edilen ifadeler olduğunu belirtmiştir. Onunla ilgili rivayet edilen şeylerin başında içki içmesi, güldürü için maymun alması, kadın ve erkek şarkıcı bulundurması, köpek, horoz dövüştürmesi gibi meseleler gelmektedir. Yazar, bu konuyu derinlemesine araştırmış ve Yezid'in içki içtiğine dair rivayetlerin sağlam olmadığını ve bir şehir efsanesi olduğunu, babası Muâviye'nin onu veliaht ilan ettiğinde sahâbîlerin onun içki içtiğiyle ilgili bir itirazı ileri sürmediklerini söylemiştir. Yezid'in şarkı ve şiir dinlemesi ile ilgili olarak da Hz. Peygamber'inde şarkı ve şiir dinlediğini ve bunda bir beis olmadığını aktarmıştır. Köle edinmesini mevzusunda da sahâbîlerinde pek çok kölelerinin olduğunu belirtmiştir. Müellif, *"Sünneti değiştirecek kişi Yezid'dir."* hadisinin ise Cemel Vak'ası (36/656) ve Sıffin Savaşıyla (37/657) sünnetin pek çok kez değiştirildiğini dile getirmiştir. Abbâsîler döneminde Yezid ile ilgili buna benzer pek çok olumsuz şeyler üretilmiştir.

Muâviye, toplumu iyi tanıdığı için kendinden sonra yönetim krizi çıkacağını düşünmüştür. Bu krizi önlemek için toplumu ikna etmiş ve oğlu Yezid'i veliaht tayin etmiştir. Halka, Yezid'i kabul ettirmek için onu hac emiri

ve İstanbul muhasarasına giden orduya yardımcı ordu komutanı olarak göndermiştir. Yezid'in veliyaht olarak atanmasına itirazlar edilmiştir. Fakat bu itirazları Muâviye para vererek ikna etmiş, ikna olmayanları ise baskıyla susturmuş, böylece itirazları ortadan kaldırmıştır. Muâviye'nin ölümünden sonra sahâbî çocukları olan Ali Abdurrahman b. Ebî Bekr ve Abdullah b. Ömer, Yezid'e biat etmiş; Abdullah b. Zübeyr ve Hüseyin b. Ali ise biat etmemiştir.

Yazar, İslam tarihi boyunca Şîi ve Sünnîlerin Kerbelâ olayını sadece Hz. Hüseyin perspektifinde ele aldığını, gözü kapalı bir şekilde Hz. Hüseyin'i övüp, Emevîleri yerdiklerini belirtmiştir. Kerbelâ'yı iyi anlamak ve yorumlamak için dönemin siyasî düşüncelerini hesaba katarak, duygusallıktan uzak, empati içinde o çağın perspektifiyle değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu sebeple olayın dramatik tarafını dile getirmektense Hz. Hüseyin'in isyan çıkışının doğru olup olmadığını sorgulamak gerektiğini, bunu yaparken kimseyi yargılamadan meseleyi sorgulayacağını ve bazı tahlillerde bulunacağını belirtmiş ve bu değerlendirmenin sonucunda Emevîci yaftalamasından kurtulmanın mümkün olmadığını da söylemiştir.

Yezid, babası Muâviye (60/680) vefat ettikten sonra Hz. Hüseyin'e kendisine biat etmesi için Medine Valisi Velîd b. Utbe'yi göndermiştir. Hz. Hüseyin ise Yezid'e biat edeceğini ama bunun gizli değil de halkın huzurunda yapılması gerektiğini belirtmiştir. Fakat daha sonra Hz. Hüseyin, Yezid'e biat edenin dinden çıkacağını söylemiştir. Bu arada sahâbînin birçoğu Yezid'e biat etmiştir. Hz. Hüseyin valinin huzurunda biat edeceğine söz vermesine rağmen "*Vallahi o bildiğin Yezid'dir. Onun ne akıllığı ne de insafı vardır*" demiştir. Hz. Hüseyin o gece Yezid'e biat etmeden gizlice Mekke'ye gitmiştir.

Mekke ve Medine'deki sahâbîlerin -İbn Zübeyr hariç- kâhîr ekseriyeti, Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye gitmesinin uygun olmadığı fikrindeydiler. İbn Zübeyr, Hz. Hüseyin, Mekke dışına çıkarsa kendisine alan açılacağını ve Yezid'e karşı halifeliğini ilan edeceğini tahayyül etmekteydi. Hz. Hüseyin bu arada Kûfe'den mektuplar almaya başladı. Sahâbîler, Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye gitmemesi için seferber olmalarına rağmen o kimseyi dinlemeyerek babası Hz. Ali'yi öldüren ve kardeşi Hz. Hasan'ı yardımsız bırakmalarına rağmen Kûfe'ye doğru yola çıktı. Mekke Valisi Amr b. Said, kardeşi Yahya b. Said komutasında Hz. Hüseyin'i geri döndürmek için askeri birlik gönderdi. Fakat Hz. Hüseyin dönmedi, üstelik yolda devletin gönderdiği bir kervana saldırıp mallarına el koydu. Hz. Hüseyin Kûfe'ye doğru giderken yolda karşılaştığı kişilerin uyarmasına rağmen yoluna devam etti.

Hız. Hüseyin Kûfe'ye gitmeden önce oradaki işlerini düzenlemesi ve taraftar toplaması için amcaoğlu Müslim b. Akil'i, Kûfe'ye gönderdi. Müslim b. Akil, Kûfe'ye geldikten sonra Hız. Hüseyin'i destekleyen pek çok kişinin olduğunu bildiren bir mektup yazdı. Yezid, Hız. Hüseyin'i durdurmak için müzakere yollarını denedi. Yezid, Müslim b. Akil'in yapmış olduğu faaliyetlerden haberdar olunca onu yakalatıp öldürttü. Bu arada Müslim b. Akil'in öldürüldüğü haberi Hız. Hüseyin'e bildirildi. Müslim b. Akil ölmeden önce Hız. Hüseyin'e Kûfe'ye gelmemelerini bildiren bir mektup gönderdi. Hız. Hüseyin, Kûfe'den destek alacağını düşünerek yoluna devam etti. Kerbelâ'da Hız. Hüseyin ve yanındakilerin etrafı kuşatıldı ve teslim olmaları istendi. Fakat Hız. Hüseyin teslim olmak yerine çatışmayı tercih etti. Bu çatışmada kendisi de başta üzere ehl-i beytten on yedi kişi öldürüldü. Kafiledaki kadın ve çocuklar öldürülmek ya da yağmalanmak istenirse de ordu komutanı Ömer b. Said buna izin vermeyerek onları Kûfe'ye getirdi ve burada تنها bir yere yerleştirdi. Hız. Hüseyin'in başı ise halife Yezid'e gönderildi. Bunun sebebi, o dönemde isyan edenlerin öldürüldüğünü anlamak için başı kesilip devlet başkanına gönderilirdi.

Yazar, Hız. Hüseyin Kerbelâ'da şehit edilince bu trajik olayın Şiîler tarafında istismar edildiğini söylemiştir. Halbuki suikastla öldürülen ilk kişi Hız. Ali idi. Şiîler Hız. Ali ile ilgili herhangi bir anma düzenlemezen, Kerbelâ olayı devasa törenlerle her yıl anılmaktadır. Yine öldürülen binlerce sahâbî için ağıt yakılmazken Hız. Hüseyin için ağıt yakılması da siyasî bir durumdur. Kerbelâ olayından sonra Hız. Hüseyin ile ilgili pek çok güzelleme yapılmış ve onun şehit olacağına dair hadisler uydurulmuştur.

Hız. Hüseyin'i şehid eden kişi olarak Yezid anılagelmiştir. Fakat Hız. Hüseyin'in sahâbîlerin sözünü dinlemeyerek Kûfe'ye gitmesini, kervanı gasp etmesini, onun isyan başlatmasını, tek başına karar alıp istişareye önem vermemesini, sonu belli olan hadiseye kalkışarak aile fertlerinin canını tehlikeye atmasını, Kûfelilerin güvenilmez olmasını, abisi Hasan ve babası Hız. Ali'ni tecrübelerinden açıkça bilmesi gerekirken bunu göz ardı etmesini, Müslim b. Akil'in öldürülmeden Kûfe'ye gelme gibi tavsiyelerine uymamasını hiç kimse gündeme getirmemiştir.

O günkü sahâbe nesli, Hız. Hüseyin'in katili olarak Yezid'i değil de Kûfe halkını görmüştür. Yezid'in Hız. Hüseyin'in öldürülmesiyle ilgili herhangi bir emri yoktur. Hatta Kûfe Valisi İbn Ziyâd'a "*Hüseyin saldırmadıkça sen ona saldırma*" emirini vermiştir. Onun şehid edilmesine çok üzölmüş, ağlamış ve "*Keşke gücüm yetseydi de Hız. Hüseyin'in yaşaması için hayatımı verseydim.*" demiştir. Bu konuda Yezid'e yapılan en büyük eleştirisi ise İbn Ziyâd'ı valilik

görevinden almamasıdır. Muhtemelen o günkü karışıklığı ortadan kaldırmak için İbn Ziyâd gibi dirayetli bir valiyi görevden almak istememiştir.

Kerbelâ olayı Müslümanlar arasında domino etkisi yaparak birçok olayın yaşanmasına sebep olmuştur. Yezid yönetimine karşı Medine’de İbn Zübeyr, Mekke de ise İbn Hanzale, Tevvâbûn Hareketi, Muhtar İsyanı ve Zeyd b. Ali İsyanı gibi isyanlar çıkmıştır. Aslına bu isyanlar yılların biriktirdiği intikamın ortaya dökülmesidir. Bu isyanlarla birlikte Emevîler Müslümanların desteğini kaybetmişlerdir.

İbn Zübeyr ve İbn Hanzale, Yezid ile ilgili nerede adaletsizlik ve haksızlık yaptığını söylemezken, namaz kılmayıp alkol aldığı gibi bireysel şeyleri öne sürmüşlerdir. Ebu Hanzale ve takipçileri, Muâviye döneminde bulunmuşlar ve Muâviye’nin içki ticareti yapması gibi herhangi bir icraatına engel olmamışlardır. Bu durum ise bu isyanın dinî değil, siyasî olduğunu bizlere göstermektedir. Bu isyan, esasında İslam’ın büyümesi ve güçlenmesinde destek sağlayan ve yıllardır yönetimden dışlanan Ensar topluluğunun dışı vurumudur.

Müellif, *Hüseyin & Yezit* adlı bu eseri, sade ve akıcı bir üslupla kaleme almıştır. Yazar, okuyucuları yorabilecek tekrarlardan kaçınmış, olaylara objektif yaklaşmış, olayları analitik bir değerlendirmeye alışılmışın dışında bir tarzda yorumlamıştır. Bu yönüyle günümüz araştırmacılarına tarihî olayları analitik bir bakış açısıyla değerlendirebilmenin önünü açmıştır.

Yazar, eserde kısa başlıklar kullanarak okuyucunun aradığı bilgilere kolayca ulaşmasını sağlamıştır. Müellif, konuları bir plan dahilinde ele almış, kronolojiyi takip etmiş, Kerbelâ olayının arka planını ve günümüze kadar devam eden etkilerini belirtmiştir. Bu eser, İslam tarihi için muteber kabul edilen klasik eserler ile modern dönemde itibar edilen çalışmalardan mezcedilerek hazırlanmıştır.

Kaynakça

Azimli, Mehmet. *Farklı Okumak Hüseyin & Yezit*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2021.